

nr 14 En gammal Upplandsorgel återuppstår av Einar Erici, (avser den gamla orgeln i Bladåker), nr 20 och 21 Äldre spansk orgelkonst av Bengt Hambræus, nr 20 Ny orgellitteratur av Bengt Ivar Persson och i nr 24 Uppvärmad kyrka, redaktionell, i anledning av en tidigare införd artikel av W. Åhlén. I KSF i nr 6—7 Berömda orglar och inspelningar av Gunnar Carlsson, i nr 11 500-de musikandakten av Sten Carlsson (avser musikandakterna i Upsala domkyrka) samt På kyrkosångshögtid i Söderhamn och Gävle av Sten Carlsson. I Strängnäs stifts julbok Till hembygden Den 100-åriga Öja-orgeln och dess mästare Eric Adolph Setterqvist i Hallsberg, några blad ur Strängnäs stifts äldre orgelhistoria av Einar Erici.

Har verksamheten inom här berörda grenar av svensk orgelkonst sålunda varit livlig, måste det gångna året beträffande ett annat viktigt gebiet, nämligen nyproduktion av tonsättningar för orgel i stället betecknas såsom blygsamt. Endast *ett* självständigt verk har utkommit, Toccata och fuga av Gunnar Thyrestam (Nord. Musikförl.) vartill kommer två koralpartitor, den ena av Thyrestam, (Nord. Musikförl.) den andra av Gustaf Bjarnegård (Gehrmans.)

Man måste ställa sig frågande inför detta faktum. Är nedgången i tonskapandet bara en tillfällighet? Eller...? Endast framtiden kan ge svar härpå. Men ser vi oss omkring, kan vi näppeligen komma ifrån att återväxten på våra egna orgelkomponistmarker är ganska klen just nu. Vad kan detta bero på? Har det verkligen gått därefter, att Ordet, Kyrkan och "Instrumentens instrument" inte förmår inspirera *unga* organister att skriva ny sakral orgelmusik? Eller, har allt kunskapande, allt teoretiserande och allt större välmåga i folkhemmet kommit dem att tappa gnistan?

Waldemar Åhlén.

K S V Kyrklig skrud och prydnad 1952

Det kyrkliga konstskapandet har 1952 som under de närmast föregående åren i huvudsak koncentrerats på kyrkorestaureringar och nytillskott av kyrkliga textilier. I samband med att kyrkorummen restaureras få dock utövande konstnärer inom måleri och skulptur tillfälle till nyskapande. Så har under det gångna året skett på några håll. Bland de kyrkor, som under året åter tagits i bruk efter en genomgripande restaureringsprocess bör i första hand nämnas Gustaf Adolfskyrkan i Borås, där en ny muralmålning och en helt ny altarutsmyckning i träskulptur tillförts det förnyade och förskönade kyrkorummet. Märkligt är, att altar-

skulpturen som väsentligt moment i figurframställningen rör sig med klassiskt-kyrkliga symboler, vilket eljest gärna avvisas av de utövande konstnärerna såsom något onödigt traditionellt och som ett hinder i deras fria skapande. I Borås har resultatet blivit ypperligt.

En restaurering kan mången gång också ha sitt stora historiskt-antikvariska intresse. Att påträffa förut okända grundmurar eller finna stavkyrkoplankor eller avtäcka förut överkalkade målningar utgör välkända inslag i den senaste mansålderns många restaureringsföretag i svenska bygder. Vid renoveringsarbetet i Ekerö kyrka i Stockholms stift gjordes under året en upptäckt, som möjliggjorde en datering av kyrkans äldsta del till 1100-talet. Detta innebär också att ett nytt ljus faller över sockenindelningen i Mälarygderna närmast Stockholm under det äldsta skedet av Upplands kyrkohistoria. En annan restaureringsuppgift av riksomfattande intresse, Uppsala domkyrkas återställande i värdigt skick, har under året varit föremål för debatt i pressen utan att man ännu kan skönja några fullt klara linjer för den angelägna uppgiften. För en restaurering av Västerås domkyrka pågå för närvarande förarbeten.

I samband med kyrkokonferensen i Hannover hade en utställning av kyrkoarkitektur och kyrklig konst anordnats. Här visades också ett antal bilder av nyare svenska kyrkor och svensk sakralkonst från de senaste årtiondena. Utställningen hade sitt stora intresse också för vårt land, då den gav en uppfattning om hur man arbetar för att ersätta förlorade kyrkobyggnader med nya och restaurerar bombskadade helgedomar. Men den aktualiserade även ett problem, som vi härhemma just nu ställas inför, och det gäller uppförande av nya kyrkorum i tätorter och ytterområden till de stora städerna. Problemet gäller icke endast Stor-Stockholm, där citybildning och massutflyttning till nyanlagda bostadsområden ställa den kyrkliga själavården inför allvarliga svårigheter, utan även alla de nya tätorter, som växa fram på långt avstånd från de gamla sockenkyrkorna. Här vänta stora uppgifter på sin lösning icke endast av kyrkan utan även av arkitekter och utövande konstnärer. Arbetet på att få fram lämpliga typer för nya kyrkorum för dessa områden har också bedrivits under det gångna året och kommer att intensifieras under 1953.

Intresset för studium av kyrkor och kyrkorum har icke avmattats. Från flera håll kommer det in uppgifter om att studieresor företagas av föreningar och bildningsintresserade grupper till historiskt eller konstnärligt viktiga kyrkor, och de av Stockholms Stifts Bildningsförbund anordnade kurserna "Lär känna din kyrka" ha under året tilldragit sig stort intresse och samlat ovanligt många deltagare.

Kyrkoberskrivningar utkomma också i rask följd. Serien Upplands Kyrkor har fått flera tillskott. Strax före 1952 års början utkom Erik Lundbergs stora verk Arkitekturens Formspråk, Del II. Den yngre antiken. Den praktfulla volymen har under året varit föremål för flera anmäl-

ningar i pressen. Ur den kristna konstens synpunkt är arbetet av stort intresse, då de äldsta kristna kyrkotyperna här bli insatta i sitt arkitektoniska och kulturhistoriska sammanhang och ett sällsynt rikt bildmaterial meddelas i form av planer, rekonstruktionsskisser och fotografier av den kristna arkitekturen i hela det hellenistisk-romerska kulturområdet fram till mitten av 500-talet. I samlingsverket *Kyrkans Liturgi* har Axel Rappe publicerat en intresseväckande studie över "Det liturgiska rummet". Den icke så omfattande artikeln ger ypperliga synpunkter på kyrkorummets och dess karaktär. Här har en fin kännare av kyrkans byggnadskonst och en initierad liturgiker fört pennan. Artikeln ger ett utmärkt exempel på vad som kan avvinnas ämnet liturgi och konst, när båda dessa moment beaktas och kyrkorummets betraktas ur gudstjänstlivets synpunkt. Ett värdefullt arbete om våra domkyrkor har Ragnhild Boström mot årets slut framlagt.

Till sist må erinras om det omfattande och betydande arbete, som den riksomfattande föreningen för Kristlig konst bedriver. Genom vandringsutställningar och sammankomster verkar föreningen för kännedomen om den kristna konsten, och genom ett högst givande samarbete mellan präster och utövande konstnärer har redan en ny grund börjat läggas för ett sakralt konstskapande till fromma för vår kyrka.

Lidingö i januari 1953.

Ragnar Stenberg.

Det gammaltestamentliga förföljelsemotivet i uppländsk miljö.

Bland tämligen prosaiska handlingar i samlingen E V:133:1 (Tierp) i Uppsala domkapitels arkiv har en intressant och särpräglad dikt med starkt religiöst motiv insmugit sig. I rubriken lämnas en del upplysningar om författaren och visan. Den lyder: "Een ny wisa componerat aff migh från mitt fängzle Vpsala slott, kan siungas såsom Wivalius wissa nemblig: Warer nu glad mina fiender all dett går nu allt effter er wilia, Aff mitt fängzle den 4 augustj 1666." Författaren har inte utsatt sitt namn under denna lilla introduktion, men själva visan bildar akrostikon på namnet Lars Rafwalson Falk. Han säger själv i den vers som har begynnelsebokstaven N (sista bokstaven i namnet Rafwalson): "Nu ändas mitt nampn som wart bekant, vthj Swerigis så många / alrig trodde iag då för sanning än de skole så gånga." Dikten avslutas med det latinska finis och en devis likaledes på latin.

Specialisterna på uppländsk personhistoria från stormaktstiden ha ej